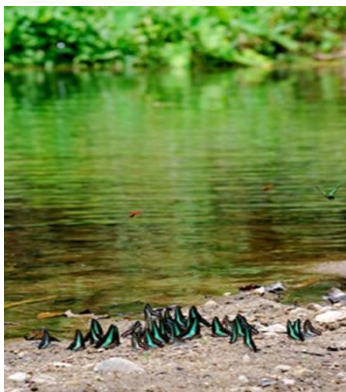

สถานที่ท่องเที่ยวสู่ชุมชนตำบลจัดการตนเองแบบยั่งยืน

องค์การบริหารส่วนตำบลตะกุกเหนือ
อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตะลอน ๑๐ สถานที่ท่องเที่ยวสู่ชุมชนตำบลจัดการตนเองแบบยั่งยืน

ตำบลตะกุกเหนือ สำหรับชื่อตำบล “ตะกุกเหนือ” นั้น สันนิษฐานมาจากการที่สภาพภูมิประเทศที่ใช้เป็นเส้นทางในการคมนาคมเดิม ใช้ลำน้ำคลองยันเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมและค้าขาย ซึ่งพาหนะที่ใช้ในการคมนาคม คือ เรือแจว ซึ่งขณะที่แจวไปกระทบกับกาบเรือจะมีเสียงดัง ตะกุกตะกักจึงน่าจะเป็นที่มาของบ้านตะกุกซึ่งต่อมาแยกเป็นตะกุกเหนือ และตะกุกใต้ พื้นที่ตำบลตะกุกเหนือส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา และเนินดินสูงๆ ต่ำๆ สภาพทั่วไปเป็นป่าเตรียมการสงวนหมายเลข ๙๒ ประมาณ ๖๐% จัดเป็นเขตนิคมสหกรณ์ท่าฉาง ประมาณ ๒๐% เป็นสวนผลไม้และที่อยู่อาศัย ประมาณ ๒๐% มีลำน้ำคลองยันไหลผ่านพื้นที่เป็นระยะทางประมาณ ๒๗ กิโลเมตร

โดยตำบลตะกุกเหนือแบ่งพื้นที่เป็น ๑๗ หมู่ คือ ๑.บ้านท่าหนึง ๒.บ้านเขี้ยวเฟื่อง ๓.บ้านตะกุก ๔.บ้านสหกรณ์ ๕.บ้านเขี้ยวขวัญ ๖.บ้านเขมา ๗.บ้านคลองวาย ๘.บ้านคลองใส ๙.บ้านบางเกาะ ๑๐.บ้านช่องอินทนิล ๑๑. บ้านเทพนิมิต ๑๒.บ้านหัวสะพาน ๑๓.บ้านคลองมุย ๑๔. บ้านวังลาน ๑๕.บ้านบางจำ ๑๖. บ้านบางไต ๑๗. บ้านหน้าเขา มีพื้นที่รวมรวม มีเนื้อที่ทั้งหมด ประมาณ ๒๓๕,๖๓๕ ไร่ (๓๗๗ ตารางกิโลเมตร) จำนวนครัวเรือน ๙,๓๗๗ครัวเรือน ชาวบ้านประกอบอาชีพ เกษตรกร ปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน ค้าขายและเลี้ยงสัตว์ และมีงานประเพณี คือ งานประเพณีเดือนสิบ งานสวดดอน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีชักพระ และมีจำนวนผู้เดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน ๑,๕๖๖ครัวเรือน การถือครองที่ดินทำกินส่วนใหญ่แบ่งออกเป็น ๒ประเภทใหญ่ๆ ๒ คือมีเอกสารสิทธิทำกินในหมู่ที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๑๐, ๑๗, ๑๒ และส่วนใหญ่หมู่ที่ ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๑๕ ไม่มีสิทธิในที่ดินทำกินในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิเนื่องเป็นพื้นที่ทับซ้อนระหว่าง สปก. ป่าเตรียมการ๙๒ ป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และนิคมสหกรณ์พื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ ส่วนใหญ่ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ประชากรส่วนมากนับถือ ศาสนาพุทธ มีกองทุนต่างๆ คือ กองทุนหมู่บ้านสวัสดิการชุมชนตำบล กองทุนหมู่บ้านของแผ่นดิน สภาองค์กรชุมชน กลุ่มปลูกกล้วยหอม กลุ่มเลี้ยงปลาตุ๊ก กลุ่มไก่ไข่ เป็นต้น

๑๐ สถานที่ท่องเที่ยว ตำบลตะกุกเหนือ ดังนี้

๑ อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง

ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าชนะ อำเภอยาไชยา อำเภอท่าฉาง และอำเภอวิภาวดี เป็นอุทยานที่มีสภาพป่าเป็นเทือกเขา สลับซับซ้อน มีสถานที่น่ารื่นรมย์สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ เช่น น้ำตก ลำน้ำ บ่อน้ำร้อน ภูเขา ซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นป่าต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดชุมพร มีเนื้อที่ประมาณ ๓๓๘,๑๒๕ ไร่ หรือ ๕๔๑ ตารางกิโลเมตร

๒ ลำน้ำคลองยัน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำพุมดวง และแม่น้ำตาปี สภาพป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบชื้น ประมาณ ๙๘ เปอร์เซ็นต์ ยอดเขาที่สำคัญๆ ได้แก่ เขาหลังคาตึก เขาสูง เขาชี้ชัน ความสูงจากระดับน้ำทะเลของพื้นที่ประมาณ ๓๐๐ - ๑,๐๐๐ เมตร เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหากินของสัตว์ป่าชนิดต่างๆ มีน้ำตกในพื้นที่สวยงาม

๓ น้ำตกบางจำ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง อยู่ในตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวังาวดี เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีน้ำมากเฉพาะในฤดูฝน เกิดจากธารน้ำสายเล็กสายน้อยที่พัดผ่านหุบเขาในหมู่บ้าน แล้วไหลรวมกันเป็นคลองขนาดย่อม แล้วโจนลงจากหน้าผาหินสู่หุบเขาเบื้องล่าง ก่อนที่จะไหลไปรวมกับคลองยันบริเวณเขี้ยวบางจำ

๔ น้ำตกโกกกา อยู่ห่างจากอำเภอวิภาวดี ประมาณ ๒๒ กิโลเมตร และเดินทางเท้า เข้าสู่ น้ำตก ประมาณ ๑ กิโลเมตร ก็จะพบกับน้ำตกที่งดงาม และมีแอ่งน้ำขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำอย่างยิ่ง

๕ ม่านผาขี้ลม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ชาวบ้านตั้งชื่อขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพที่พบเห็น หางลมได้ในพื้นที่หมู่ที่ ๑๔ ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๖ ผาไทรน้อย เป็นจุดชมทะเลหมอก และทิวทัศน์ที่สวยงาม ตั้งอยู่ที่ บ้านบางจำ หมู่ที่ ๑๕ ตำบล ตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๗ จุดชมวิวทะเลหมอก ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๙ บ้านบางเกาะ ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี สามารถขับรถยนต์ขึ้นไปบนจุดชมวิวที่มองเห็นทะเลหมอกในยามเช้าและแสงอาทิตย์ที่ทอแสงอร่ามνάแล

๘ ตโปทาวัน ห่างจากจุดชมวิวเพียง ๓ กิโลเมตร สามารถสัมผัสความสงบ พักผ่อนกายพักผ่อนใจ ณ ตโปทาวัน หมู่ที่ ๑๓ บ้านคลองมุย ไหว้พระ ฟังธรรมให้อาหารปลา และสัมผัสไออุ่นของบ่อน้ำร้อนจากธรรมชาติ

๙ ดอกบัวผุด เป็นพืชกาฝากชนิดหนึ่งที่อาศัยน้ำเลี้ยงจากไม้เถาที่มีชื่อว่าย่านไก่อต้ม ดอกบานมีลักษณะคล้ายกระถางต้นไม้ มีกลีบหน้าอ้อมน้ำ ๕ กลีบ เส้นผ่าศูนย์กลางดอกประมาณ ๗๐ ซม. บานช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม แต่ละดอกบาน ๕-๖ วัน สามารถสัมผัสความงดงามของดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ ๑๓ บ้านคลองมุย

๑๐ ศูนย์ศิลปาชีพบ้านท่านหญิง ด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านท่านหญิง ได้ทรงถามความสนใจของราษฎรผู้เข้าเฝ้าฯ ว่ามีความต้องการฝักอาชีพอะไรบ้างและได้คำตอบว่ามีความสนใจที่จะฝักอาชีพทอผ้า พระองค์ฯ จึงมีพระราชเสาวนีย์เกี่ยวกับโครงการ ศิลปาชีพ (ทอผ้า) และได้จัดสร้างศูนย์ศิลปาชีพบ้านท่านหญิง ขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๖ เป็นต้นมา

การก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนจุดเริ่มต้นสู่การพัฒนาตำบล

ภาพตำบลที่อยากเห็นในอนาคตเป็น “ตำบลท่องเที่ยวควบคู่การพัฒนา สร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกษตรชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน

๒) ฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงในชีวิต

๓) สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัย สวัสดิการชุมชน เป็นต้น ดังนั้น จารการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาของคนในตำบล และประสบการณ์การทำงานของผู้หน้าที่สำคัญในชุมชน อาทิ ผู้นำกลุ่มองค์กรในตำบล คณะทำงานสวัสดิการชุมชนตำบลตะกุกเหนือ เครือข่ายที่ดินตำบลตะกุกเหนือและสภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือ ที่ได้ร่วมกันนำปัญหามาหาแนวทางการแก้ไขและพัฒนาตะกุกเหนือ จนเกิดเป็นแผนพัฒนาตำบลภายใต้เป้าหมาย ๓ ปี คือ

แผนงานหลัก	เป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของตำบล					
	ปี ๒๕๖๒		ปี ๒๕๖๓		ปี ๒๕๖๔	
	ปริมาณ	คุณภาพ	ปริมาณ	คุณภาพ	ปริมาณ	คุณภาพ
๑.พัฒนาความรู้และศักยภาพคนในชุมชน เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชน	๑๕๐คน	คนในชุมชนมีความรู้และศักยภาพเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น ๑๐%	๑๕๐คน	คนในชุมชนมีความรู้และศักยภาพเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น ๑๐%	๑๕๐ คน	คนในชุมชนมีความรู้และศักยภาพเรื่องการจัดการชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น ๑๐%
๒.ฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ดิน น้ำ ป่า) เพื่อความมั่นคงในชีวิต	๓ หมู่บ้าน	เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงและยั่งยืน	๗ หมู่บ้าน	เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงและยั่งยืน	ทั้งตำบล	เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มั่นคงและยั่งยืนทั้งตำบล
๓.สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยและสวัสดิการชุมชน	๓ หมู่บ้าน	คุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยและสวัสดิการชุมชน	๗ หมู่บ้าน	คุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยและสวัสดิการชุมชน	ทั้งตำบล	คุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยและสวัสดิการชุมชน

โดยจากแผนพัฒนาตำบลดังกล่าว โดยกลไกสำคัญ คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลตำบลตะกุกเหนือ ที่แม้ว่าจะมีการรวมตัวกันภายใต้กลไกนี้ในระยะเวลาไม่นาน กลับสร้างพื้นที่ให้คนจากทุกกลุ่ม ทุกส่วนในตำบลมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และวางแผนร่วมเพื่อพัฒนาตำบลตะกุกเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำในตำบล ทั้งผู้นำทางการ อาทิกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น จากองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ สามารถมารวมมือกันทำงานพัฒนาร่วมกันได้

จากต้นทุนชุมชน สู่ภาพฝันตะกุกเหนือ สู่“ชุมชนท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ธรรมชาติ”

ตำบลตะกุกเหนือถือเป็นตำบลทางผ่านเพราะเป็นรอยเชื่อมต่อไปยังอำเภอศรีรัฐวิภาวดี อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนา และอำเภอไชยา คนในชุมชนเยอะมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นในเขตม.๔จะเป็นประชากรแฝงร้อยละ ๓๐-๔๐% อนุรักษ์ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเราจะเห็นภาพที่มีคนเฒ่าคนแก่เลี้ยงดูเด็กๆ และภาพวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ที่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมและสานต่อศิลปวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างลงตัว ซึ่งการเดินทางเข้าตัวเมืองสมัยก่อนจะเป็นการเดินทางโดยการเดินเท้าซึ่งจะใช้เวลาเป็นวันๆต่อมาความเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิวัฒนาการเข้ามาทำให้ตำบลตะกุกเหนือมีรถโดยสารซึ่งการเดินทางโดยรถโดยสารสมัยนั้นจะต้องมีการนัดแนะคนขับรถล่วงหน้าก่อนการเดินทางซึ่งการไปในเมืองแต่ละครั้งกว่าจะได้กลับต้องรอให้รถเต็มเสียก่อนหรือไม่ก็เย็นมากแล้วซึ่งผิดกับปัจจุบันที่ความสะดวกสบายแม้จะเดินทางโดยรถประจำทางจะมีรถตู้เดินทางจากวิภาวดีไปอำเภอเมืองหรือบ้านดอนและมีรถเมล์โดยสารจากวิภาวดีไปยังอำเภอพุนพินซึ่งปัจจุบันตำบลตะกุกเหนือถือเป็นเมืองหลวงของอำเภอวิภาวดีมีสถานที่ราชการต่างๆไม่ว่าจะเป็นอำเภอ สาธารณะสุข โรงพยาบาล ธนาคารต่างๆก็ในเขตตำบลตะกุกเหนือทั้งสิ้น รวมถึงการใช้บริการด้านต่างๆในพื้นที่ราชการยังเป็นพื้นที่ตำบลที่มีผู้คนผ่านไปมาและใช้บริการเป็นอย่างมากเช่นราษฎรจากตำบลปากฉลุย จากตำบลตะกุกใต้ ตำบลน้ำหัก ซึ่งถือเป็นเมืองหลวงที่มีผู้คนผ่านไปมาเยอะทีเดียว

ปัจจุบัน ต้นทุนสำคัญที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การจัดการตนเองที่สะท้อนให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรมขึ้นในตำบลตะกุกเหนือ คือ จากการพัฒนาตำบลของกลุ่มเครือข่ายเกษตรและเครือข่ายท่องเที่ยว ภายใต้การขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือ ซึ่งมาจากการฐานการทำงานร่วมกันที่สำคัญของการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนตำบล ตำบลตะกุกเหนือถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยตำบลตะกุกเหนือเป็นตำบลที่หมู่บ้านที่จัดการด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวด้วยกันมากมายมีหมู่บ้านที่มีสถานที่ท่องเที่ยวถึง ๑๐ สถานที่ซึ่งจัดการโดยชุมชนมีหมู่บ้านมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำมาปรับให้ก่อเกิดเป็นรายได้ที่ยั่งยืนเป็นเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่

สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง และผู้อื่น ซึ่งพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวสามารถนำสิ่งที่มีในพื้นที่ตนเองนำมาต่อยอดทำให้เกิดรายได้ให้มีความพอกินพอใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถ สร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ ๔ ด้าน กล่าวคือ ๑) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ๒) องค์กรชุมชน ๓) การจัดการ ๔) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่

๑.ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

๑.๑ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๑.๒ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

๒.ด้านองค์กรชุมชน

๒.๑ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน

๒.๒มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย

๒.๓ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

๓.ด้านการจัดการ

๓.๑มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

๓.๒มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

๓.๓มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

๓.๔มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้

๓.๕ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

๓.๖มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

๓.๗สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

๔.ด้านการเรียนรู้

๔.๑ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

๔.๒มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

๔.๓สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยว กับการทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมธรรมชาติและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอก ควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่หลายชุมชนหรือหลายองค์กร เรียก การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งความแตกต่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเน้นที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง

การท่องเที่ยว : เครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

- ๑.ชุมชนเป็นเจ้าของ
- ๒.ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการและตัดสินใจ
- ๓.ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- ๔.ยกระดับคุณภาพชีวิต
- ๕.มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- ๖.คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๗.ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- ๘.เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ๙.เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- ๑๐.มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้เกิดจากการตอบคำถามว่า ชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไรจากการท่องเที่ยว แต่เป็นการสร้างโจทย์ใหม่ว่า การท่องเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร

การท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน

นับเป็นจุดเริ่มในการผลักดันความคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งอิทธิพลถึงการให้ความสำคัญเรื่อง การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จากกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว ๓ ประการ กล่าวคือ

๑. กระแสความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้
๓. กระแสความต้องการในการพัฒนาคนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความพยายามหนึ่งของการสร้างทางเลือกในการพัฒนาในประเด็นการท่องเที่ยวที่ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากท่องเที่ยว และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา

กำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชื่อที่เรียกขานการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ปี รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี ๒๕๔๑-๒๕๔๒ เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี ๒๕๔๔ มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product OTOP) หลังปี ๒๕๔๕ การท่องเที่ยวลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี ๒๕๔๗ มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ หรือเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท

ณ ปัจจุบัน หากให้ชุมชนนิยามตนเองว่าเรียกชื่อการดำเนินการท่องเที่ยวของตนว่าชื่ออะไร จะพบว่าชื่อเรียก ๔ ชื่อด้วยกันในกลุ่มชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

๑. การใช้ระบบการท่องเที่ยวชุมชนเป็นจุดคานงัด ไปสู่การพัฒนาทุกเรื่อง กล่าวคือ ระบบการท่องเที่ยวเป็นจุดคานงัดที่พัฒนาได้อย่างครบวงจร ถ้าเราทำระบบการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรทั้ง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเรื่องของการปรองดอง ไม่ว่าจะเป็น สุวรรณภูมิ อาเซียน นครวัด อยู่ที่ไหนก็ได้

ประโยชน์ และเรื่องความเกลียดชังเชิงเผ่าพันธุ์ หรือแม้แต่ความขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน การท่องเที่ยวก็จะมาช่วยรักษาได้ด้วยเช่นเดียวกัน

๒. เศรษฐกิจวัฒนธรรม กล่าวคือ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ เรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งชุมชนนั้นๆ จะก่อให้เกิดวัฒนธรรม และคนในท้องถิ่น สั่งสมประสบการณ์ และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในท้องถิ่นหรือในชุมชนนั้น เศรษฐกิจวัฒนธรรม คือ การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชนโดยให้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นจริงในท้องถิ่น ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น โดยมีได้เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเฉียดแต่เกิดจากการใช้องค์ความรู้ทางด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ หมู่บ้านในชุมชนทั้งประเทศมีทั้งหมดกว่า ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ชุมชนเป็นวิถีชีวิตที่สมดุล คนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกัน เป็นวัฒนธรรม มีแบบแผนร่วมกัน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมทุกแห่งจะมีเกียรติเสมอกันทำในสิ่งที่เป็นจุดแข็งของเรา พัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเศรษฐกิจวัฒนธรรม

๓. ต้นไม้ต้องมีรากฉันใด สังคมต้องมีรากฉันนั้น กล่าวคือ รากเหง้าวัฒนธรรม ความรู้ดั้งเดิมจะสูญพันธุ์ไปอย่างน่าเสียดาย ชุมชนจะยั่งยืนได้เป็นหมื่นปี โดยอำนาจเรา อำนาจเงิน อำนาจความรู้ Basic Unit ของสังคม คือ ชุมชน การสร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐานให้ดีก่อน แต่ประเทศไทย การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สร้างจากยอดไม้ได้สร้างมาจากฐาน

การพัฒนารท่องเที่ยวในมิติสังคมโดยได้มีการจัดตั้งสำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน เข้าไปดำเนินงานในลักษณะของการสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนาใน ที่ใส่ใจการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความสุขของผู้คนในท้องถิ่น สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการกระจายรายได้ที่ทั่วถึงและเป็นธรรม กล่าวคือ ให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์” ด้วยการให้องค์ความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ตระหนักถึงผลกระทบของการท่องเที่ยว ระบบนิเวศ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการพัฒนาพื้นที่พิเศษ และการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพราะแหล่งท่องเที่ยวจะยั่งยืนหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวชุมชนหรือเจ้าของแหล่งพื้นที่นั้นๆ นั่นเอง ทั้งนี้ที่ผ่านมามีการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการประสานความร่วมมือกันที่ดีของผู้นำชุมชน สภาองค์กรชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พัฒนาชุมชน และกระทรวงเกษตรฯ เป็นต้น

กุญแจสู่เป้าหมาย “ตำบลตะกุกเหนือจัดการตนเองอย่างยั่งยืน”

แม้ว่าชุมชนตำบลตะกุกเหนือขับเคลื่อนภายใต้การรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาสู่การจัดการตนเองจัดการปัญหาและการพัฒนาให้คุณภาพชีวิตของคนในตำบลอย่างยั่งยืนนั้น โดยการรวมกลุ่มของสภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลตะกุกเหนือ สิ่งที่ค้นพบสำคัญจากการทำงานดังกล่าว จากการทำเนิงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือพบว่า ที่ผ่านมามีประสบความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาตำบล โดยความร่วมมือของสภาองค์กรชุมชน ส่วนท้องถิ่น ท้องที่และกลุ่มชุมชน ตลอดจน ที่ผ่านมามีการทำเนิงานท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดีของผู้นำชุมชน สภาองค์กรชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พัฒนาชุมชน และกระทรวงเกษตรฯ เป็นต้น ดังนั้นจากการทำงานดังกล่าวจึงสามารถเชื่อมโยงสู่การสร้างรายได้เศรษฐกิจให้คนในชุมชน ภายใต้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างสมบูรณ์ในชุมชน

แต่อย่างไรก็ตาม ตะกุกเหนือก็ยังคงเผชิญกับปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ ประชาชนยังมีความพร้อมน้อยในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่ต่อเนื่องดังนั้น กลไกในการขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือ

การเชื่อมโยงหน่วยงานในท้องถิ่น

สภาองค์กรชุมชนตำบลตะกุกเหนือ ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรในชุมชนตำบล ในการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากไร้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต นำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน และที่สำคัญในปี ๒๕๖๒ทางองค์การบริหารส่วนตำบลตะกุกเหนือได้มีการเชื่อมโยงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในตำบล โดยการตั้งงบประมาณในการบูรณาการร่วม จำนวน๓๐๐ บาท ในการพัฒนา ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างงานสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

แนวทางในการพัฒนาต่อ คือ

- ๑) พัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งตำบล โดยการลงพื้นที่สำรวจและประชุมเพื่อวางแผนการจัดทำเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งตำบล
- ๒) พัฒนางค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพให้กับคณะทำงานในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ทั้งระบบ เช่น การสร้างระบบมาตรฐาน/การบริหารจัดการกลุ่ม/การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว)และ
- ๓)จัดกิจกรรมเวทีเปิดแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

ติดต่อประสานงาน นายคมพจน์ พิกุลทอง๗๓/๒๒ หมู่.๔ ต.ตะกุกเหนือ อ.วิภาวดี จ.สุ
ราษฎร์ธานี โทร. ๐๙๘-๖๗๑๓๓๗๙